

Miesięcznik TNOiK

Założył Karol Adamiecki w 1926 r.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ AKADEMICKA I TECHNOLOGICZNA, INNOWACYJNOŚĆ – PRÓBA SYSTEMATYZACJI

<https://doi.org/10.33141/po.2018.07.03>
Przegląd Organizacji, Nr 7 (942), 2018, ss. 18-24
www.przegladorganizacji.pl

©Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Katarzyna Piwovar-Sulej, Izabela Kwil

Wprowadzenie

Termin „przedsiębiorczość” po raz pierwszy pojawił się na przełomie XVIII i XIX wieku. Początku zainteresowania przedsiębiorczością należy upatrywać w pierwszej rewolucji przemysłowej. Związane to było z tworzeniem się nowych form gospodarowania. Za prekursorów uznaje się A. Smitha, J.B. Saya i J. Schumpetera (Potocki, 2000, s. 19–20).

Wraz z drugą i trzecią rewolucją przemysłową do języka naukowego i codziennego zaczęły wchodzić takie terminy, jak przedsiębiorczość: akademicka, technologiczna czy innowacyjność. Druga rewolucja przemysłowa przypada na drugą połowę XIX i początki XX stulecia i została spowodowana gwałtownym rozwojem nauki i techniki, któremu towarzyszyło powstanie nowych rozwiązań technicznych. Z kolei trzecią rewolucję przemysłową – trwającą od lat 50. XX wieku do dziś – cechuje ścisła współzależność zmian w nauce, technice i produkcji wpływających na wszystkie sfery funkcjonowania człowieka. Współzależność zmian w nauce i technice jest akcentowana w definicjach tzw. przedsiębiorczości akademickiej.

W literaturze biznesowej oraz literaturze naukowej można spotkać wielość ujęć oraz zidentyfikować pokrywanie się takich terminów jak przedsiębiorczość i innowacyjność oraz poszczególnych odmian przedsiębiorczości. Dlatego też celem niniejszego artykułu jest nie tylko prezentacja różnych sposobów definiowania przedsiębiorczości i jej odmian, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorczości akademickiej oraz technologicznej, ale też skonfrontowanie tematyki przedsiębiorczości

z zagadnieniem innowacyjności. Za istotne przyjęto określenie wielokierunkowych relacji, jakie zachodzą między wskazanymi pojęciami. Celem o charakterze koncepcyjnym jest dokonanie kategoryzacji wskazanych pojęć i stworzenie klasyfikacji przedsiębiorczości zobrażowanej przykładami. Teoretyczno-koncepcyjny charakter artykułu wpłynął na dobór metod badawczych. Do realizacji wyżej przedstawionych celów wykorzystano studia literaturowe, technikę mapy myśli, wnioskowanie dedukcyjne.

Przedsiębiorczość – jej istota i odmiany

Jako pierwszy definicję przedsiębiorczości wskazał P. Drucker, pisząc, że przedsiębiorczość polega na wprowadzaniu zmian, które mają tworzyć fundament przyszłej działalności gospodarczej (Drozdowski, 2006, s. 223–229). Przedsiębiorczość również można rozumieć jako postawę człowieka lub proces zmian zachodzący w wyniku tej postawy. Przedsiębiorczość w tym ujęciu przejawia się jako gotowość do podejmowania nowych lub polepszania już istniejących działań (Wiatrak, 2003, s. 26–38).

F. Knight przedstawił w 1921 roku pracę pt. *Risk, Uncertainty and Profit*. Przedsiębiorstwo jest w niej traktowane jako instytucja, która powinna mieć pomysł, jak w warunkach niepewności wykorzystywać swoje aktywa. Przedsiębiorca odgrywa kluczową rolę w przedsiębiorstwie. Może nim być właściciel, menedżer, klient, doradca, a także

osoba, która wnosi główny pomysł, co należy zrobić z niepewnością (Knight, 1964, s. 42–43). W literaturze wyróżnia się następujące definicje przedsiębiorczości (Janczewski, 2005, s. 115–120):

- o znaczeniu podstawowym – zakładające ekonomiczną stronę działań przedsiębiorczych w gospodarce,
- psychologiczną, skoncentrowaną na cechach osobowości przedsiębiorcy,
- związaną z tzw. podejściem menedżerskim, utożsamiającą przedsiębiorczość ze specyficznym sposobem zarządzania,
- w ujęciu „społeczno-kulturowym”, wiążącą przedsiębiorczość z wartościami i normami kulturowymi społeczeństwa.

Model przedsiębiorczości według M. Morrisa, P. Lewisa i D. Sextona obejmuje (Lichtarski, 2007, s. 61–62):

- element „wejście” (tj. kluczowe czynniki przedsiębiorczości takie jak szanse i uwarunkowania organizacyjne),
- proces przedsiębiorczy (identyfikację szans, opracowanie i doprecyzowanie koncepcji, pozyskanie zasobów i implementację),
- element „wyjście” (tj. tworzenie wartości, nowe produkty i usługi, efekt finansowy – w tym zysk lub stratę, zatrudnienie i aktywa).

W literaturze przedmiotu występuje wiele typologii przedsiębiorczości. Zaskakujące jest, że prezentowane w literaturze typologie nie przyjmują konkretnego kryterium podziału przedsiębiorczości. Dla przykładu jedna z nich (Wnorowski, Letkiewicz, 2001, s. 12–14) wyróżnia przedsiębiorczość żywiolową, która oznacza dążenie do osiągnięcia zamierzonych sukcesów bez zwracania uwagi na brak odpowiednich narzędzi czy środków. Drugim rodzajem jest przedsiębiorczość ewolucyjna, która zakłada, że każdy w procesie indywidualnego rozwoju ma możliwość stania się przedsiębiorcą bez względu na posiadany kapitał finansowy. Trzeci typ to przedsiębiorczość etyczna, której głównymi założeniami są akceptacja i wyznawanie wartości kulturowych, religijnych i filozoficznych w życiu jednostki. Działania przedsiębiorcze opierają się tutaj na normach prawnych oraz na postawach i przekonaniach jednostki. Czwarty typ – przedsiębiorczość systemowa – wyróżnia działania mające na celu wyodrębnienie kreatywności, odpowiedzialności i wytrwałości w wyznaczonym celu. Państwo występuje tutaj w roli promotora, przez co zwiększa udział społeczności w kształtowaniu przedsiębiorczości.

W innym ujęciu można wyróżnić przedsiębiorczość strategiczną, akademicką, intelektualną oraz innowacyjną (Poniatowska-Jaksch, 2016, s. 271). Przedsiębiorczość strategiczna polega na zwiększaniu przewagi oraz reguł konkurencyjności poprzez tworzenie nowych produktów, technologii oraz obszarów działania. Istotą tego obszaru przedsiębiorczości jest tworzenie innowacyjnych wyrobów oraz narzędzi niezbędnych do identyfikacji możliwości rynkowych. Przedsiębiorczość ta jest w głównej mierze ukierunkowana na okazje, innowacje, elastyczność działań oraz zarządzanie.

Przedsiębiorczość akademicka – znajdująca się w polu zainteresowania niniejszego artykułu – jest rozumiana jako zaangażowanie studentów, doktorantów oraz pracowników uczelni w prowadzenie działalności gospodarczej. Zakłada ona łączenie aktywności środowiska akademickiego i otoczenia, mając za cel komercjalizację osiągnięć naukowych uczelni. Wyróżnia się trzy etapy rozwoju analizowanego typu przedsiębiorczości. Pierwszy z nich – preinkubacja – to czas liczony od momentu założenia działalności gospodarczej. Jest on przeznaczony na szkolenia, promocję przedsiębiorstwa czy przygotowanie do wejścia na rynek. Kolejny z etapów to inkubacja. Obejmuje ona wsparcie w pierwszych trzech latach istnienia działalności gospodarczej poprzez pomoc w pozyskiwaniu funduszy, organizowaniu szkoleń oraz zapewnienie zaplecza administracyjnego (Chrabąszcz, 2011, s. 197–208). Akceleracja jest ostatnim etapem tworzenia działalności gospodarczej i jest skoncentrowana na podporządkowaniu podmiotu prawom wolnego rynku. Podczas tego procesu oferta produktowa przedsiębiorstwa podlega weryfikacji przez rynek, co w konsekwencji wiedzie do wprowadzenia zmodyfikowanych lub nowych produktów (Świeszczak, 2016).

Warto w tym miejscu podkreślić, że w praktyce występują trzy poziomy bariery tego typu przedsiębiorczości. Pierwszy poziom (jednostkowy) obejmuje głównie zagadnienia związane z brakiem wiedzy na temat możliwości wykorzystania jej w praktyce, brak umiejętności wyceny wiedzy i brak znajomości potencjalnych źródeł otrzymania wsparcia finansowego. Na poziomie przedsiębiorstwa występują bariery związane z biurokratyzacją na uczelniach wyższych, tj. trudność w nawiązywaniu współpracy, problemy z komercjalizacją wyników badań, niechęć instytucjonalna czy brak spójnej polityki w tworzeniu i zgłaszaniu patentów. Dodatkowo może tu wystąpić opór przed dzieleniem się wiedzą. W przypadku poziomu sieci można tu wyróżnić bariery związane z ochroną kapitału intelektualnego za pomocą praw autorskich, bariery na poziomie technicznym utrudniające przepływ informacji i wiedzy, nadmierną ochronę wiedzy jawnej czy blokowanie transferu wiedzy niejawnej (Betlej, 2012, s. 3–13).

Przedsiębiorczość intelektualna polega na wykorzystaniu wiedzy istniejącej w celu zdobycia innej wiedzy, na umiejętności samodzielnego i wydajnego uczenia się oraz na wykorzystaniu potencjału intelektualnego jednostki. Przedsiębiorczość ta charakteryzuje się bardzo dobrymi umiejętnościami w zakresie obserwacji otoczenia, kreatywności oraz innowacyjności (Nowacka, 2011, s. 159–172). Według innych opracowań, przedsiębiorczość intelektualna jest rozumiana jako wszelkie działania podejmowane przez uczonych, a polegające na wykorzystaniu istniejącej wiedzy oraz tworzeniu nowej. Ten rodzaj przedsiębiorczości ma na celu stworzenie organizacji, której siłą sprawczą jest jej kapitał intelektualny (Sitko, Mieszajkina, 2016, s. 178–188).

Przedsiębiorczość innowacyjna natomiast skupia się na wdrażaniu w prowadzonej działalności gospodarczej nowych, innowacyjnych rozwiązań w postaci nowoczesnych technologii czy produktów. Przedsiębiorczość

ta opiera się zatem na wprowadzaniu ulepszonych lub nowego wyrobu, nowoczesnej metody praktyk biznesowych czy marketingowych oraz organizowaniu miejsca pracy lub relacji ze środowiskiem zewnętrznym. Opiswane innowacje powstają na drodze czterech kolejnych etapów, tj. etapu badawczego, finansowego, organizacyjnego i handlowego (Piekut, 2010, s. 41–42).

W literaturze prezentowana jest także klasyfikacja przedsiębiorczości, w której wyróżnia się przedsiębiorczość rodzinną, ewolucyjną, etyczną, systemową oraz przedsiębiorczość kobiet (Klonowska-Matynia, Palinkiewicz, 2013, s. 29–40). Przedsiębiorczość ewolucyjna, etyczna i systemowa została scharakteryzowana wcześniej. Przedsiębiorczość rodzinna determinowana jest przez zaangażowanie członków społeczności rodzinnej. Środowisko rodzinne jest bardzo korzystne do zakładania działalności ze względu na możliwość współzależności biznesu i prywatnych relacji. Stymulatorami są tutaj wzajemne zaufanie, większa elastyczność czasu pracy, długofalowe cele oraz troska o wszystkich pracowników.

Interesującym rodzajem przedsiębiorczości w powyższej klasyfikacji jest przedsiębiorczość kobiet. Kobiety zakładają działalność w różnych dziedzinach, nie tylko typowo kobiecych, wykazują się wysoko rozwiniętą zdolnością przedsiębiorczego działania i mają bardzo wiele cech przedsiębiorczych (Klonowska-Matynia, Palinkiewicz, 2013, s. 29–40).

W. Young i F. Tilley (2006, s. 402–415) proponują zrównoważony model przedsiębiorczy, w którym występują następujące komponenty:

- przedsiębiorczość związana ze środowiskiem naturalnym (przyrodniczym),
- przedsiębiorczość ekonomiczna,
- przedsiębiorczość społeczna.

W literaturze można jeszcze odnaleźć takie typy przedsiębiorczości, jak (Fłaszewska i in., 2013, s. 57–63):

- przedsiębiorczość internetowa – związana z działalnością w Internecie, e-biznesem,
- przedsiębiorczość ekologiczna – polegająca na prowadzeniu przedsiębiorstwa w sposób przyjazny środowisku naturalnemu.

Wyróżnia się także typologię wskazującą na przedsiębiorczość żywiolową, ewolucyjną, systemową oraz technologiczną (Gierańczyk, 2010, s. 35–48). Trzy pierwsze rodzaje przedsiębiorczości były już przedmiotem rozważań w niniejszym artykule. Zanim zostanie przedstawione pojęcie przedsiębiorczości technologicznej, warto podkreślić, że przedsiębiorczość nie jest w swej istocie kategorią jednoznaczną. Przedstawione wyżej rodzaje przedsiębiorczości nakładają się znaczeniowo na siebie. Przykładem jest chociażby przedsiębiorczość akademicka czy innowacyjna, które bazują na przedsiębiorczości intelektualnej. Odróżnia je natomiast fakt, że przedsiębiorczość akademicka dotyczy aktywności środowiska akademickiego, natomiast innowacyjna – zgodnie z przywołanymi ujęciami – skupia się na działalności przedsiębiorstw. Podobieństwa występują również przy porównaniu przedsiębiorczości ekologicznej oraz etycznej. Oba typy bazują na normach i aktach prawnych przy

jednoczesnym uwzględnieniu postępowania w zgodzie z ogólnie przyjętymi przekonaniami. Odróżnia je obszar badawczy. Przedsiębiorczość ekologiczna zajmuje się zagadnieniami związanymi ze zrównoważonym rozwojem, natomiast etyczna skupia się na bardziej ogólnych wartościach. Przedsiębiorczość strategiczna i innowacyjna również są do siebie zbliżone, ponieważ opierają się na tworzeniu innowacyjnych produktów. Warto jednak zauważyć, że przedsiębiorczość strategiczna identyfikuje możliwości rynkowe, natomiast przedsiębiorczość innowacyjna skupia się na działaniach bardziej operacyjnych. Nie ma też w literaturze jednoznaczności, czy przedsiębiorcą jest ten, kto podejmuje działania odtwórcze, czy ten, kto korzysta z rozwiązań prawdziwie nowatorskich.

Przedsiębiorczość technologiczna i jej związek z przedsiębiorczością akademicką

Skoro w nazwie analizowanego typu przedsiębiorczości pojawia się określenie „technologiczna”, warto wyjaśnić, czym jest sama technologia. Technologie to „zasady i idee, które kierują sposobem wytwarzania towarów i usług” (Kemeny, 2010, s. 1543–1554). W najogólniejszym ujęciu przedsiębiorczość technologiczna znajduje zatem odzwierciedlenie, gdy nowe zasady i idee znajdują praktyczne zastosowanie dzięki wdrożeniu i/lub skomercjalizowaniu ich przez przedsiębiorców (Naude, Szirmai, 2013, s. 4).

W języku angielskim funkcjonuje termin *techno-entrepreneurship*, tłumaczony ogólnie jako przedsiębiorczość w obszarze technologii (TIME IS, 2012). Przedsiębiorczość technologiczna, określana również jako „przedsiębiorczość oparta na technologii”, może być zdefiniowana jako tworzenie nowych przedsiębiorstw przez osoby lub korporacje w celu wykorzystania innowacji technologicznych. Można ją również opisać jako komercjalizację nowych odkryć technologicznych lub innowacji.

Przedsiębiorczość technologiczna definiowana jest także jako styl przywództwa w biznesie, który obejmuje identyfikowanie dużych możliwości komercyjnych, wykorzystujących zaawansowane technologie, gromadzenie zasobów oraz zarządzanie szybkim wzrostem i znaczącym ryzykiem za pomocą pryncypialnych umiejętności decyzyjnych (Dorf, Byers, 2007). Definiuje się ją jako szczególny przypadek zachowań przedsiębiorczych lidera, zespołów pracowniczych, a także przedsiębiorstw wysokich technologii, których twórczo konstituowana innowacyjność produktowa i procesowa staje się główną siłą motoryczną budowy i rozwoju przedsiębiorstw (Stachowicz, 2015, s. 632). W takim ujęciu zawęża się ją do tzw. rynku high-tech (Mowery, Shane, 2002, s. 5–9), w tym głównie do branży IT (Roja, Nastase, 2014, s. 107–117).

Przedsiębiorczość technologiczna rozumiana jest także jako proces zwiększania użyteczności praktycznej badań naukowych. Chodzi tutaj o transfer wyników badań do sfery gospodarczej. Przedsiębiorczość technologiczna

rozumiana jest jako proces zapewnienia większej użyteczności praktycznej wynikom badań naukowych przez skuteczną współpracę między ośrodkami naukowymi, instytucjami rynku kapitałowego i sfery okołobiznesowej a przedsiębiorstwami (Lachiewicz i in., 2013, s. 14–15). Powstają inkubatory technologiczne, tj. wyodrębnione organizacyjnie, budżetowo i lokalowo jednostki, które zapewniają początkującym przedsiębiorstwom pomoc w uruchomieniu i prowadzeniu przedsiębiorstwa oferującego produkt powstały w wyniku wdrożenia nowej technologii (Guliński, Zasiadły, 2005, s. 15). Inkubator taki oferuje m.in. dostęp do ekspertów technologicznych, laboratoriów i bibliotek lokalnej instytucji naukowej.

Mając powyższe na uwadze, można sformułować pytanie, kto jest przedsiębiorcą technologicznym. Przedsiębiorcą technologicznym może być zarówno podmiot korzystający z dorobku uczelni, jak i pracownicy lub jednostki uczelni prowadzące badania naukowe. W literaturze anglosaskiej omawiana wcześniej przedsiębiorczość akademicka jest utożsamiana z tworzeniem przedsiębiorstw technologicznych typu spin off/spin out (Guliński, Zasiadły, 2005, s. 9). Przedsiębiorczość ta jest związana z zakładaniem przez studentów, doktorantów i pracowników naukowych przedsiębiorstw na terenie uczelni lub w jej pobliżu (Guliński, Zasiadły, 2005, s. 11).

Powyższe definicje przedsiębiorczości technologicznej – chociaż rozbieżne – ujawniają ścisły związek między analizowanym terminem a przedsiębiorczością akademicką. Podkreślają przy tym znaczenie innowacyjności. Można sformułować tezę, że przedsiębiorczość technologiczna jest oparta na innowacjach. Jednak pojęcie innowacji także jest rozumiane wielorako, o czym będzie mowa w dalszej części artykułu.

Przedsiębiorczość a innowacyjność

Generalnie za prekursora pojęcia innowacji uważa się J. Schumpetera (1960, s. 104), który utożsamiał innowacje z wprowadzeniem na rynek nowych produktów, nowych metod produkcji, wejściem na nowe rynki, pozyskaniem nowych źródeł surowców i wprowadzeniem nowej organizacji przemysłu. J. Schumpeter rozgraniczył znaczeniowo pojęcia „innowacja” i „wynalazek”, argumentując, że duża liczba wynalazków nie stanie się innowacjami, ponieważ nie zostanie wprowadzona do produkcji (Carter, Williams, 1958, s. 29). Na tym tle także powstały różne definicje innowacji, jedne traktujące innowację jako absolutną nowość (Nasierowski, 1997, s. 45–46), drugie – jako wdrożenie rozwiązania autorstwa innego podmiotu (Stawasz, 1999, s. 15, 47). To drugie podejście dominuje dziś w literaturze przedmiotu.

A.J. Harman z innowacjami utożsamiał nowe lub istotnie ulepszone produkty lub procesy produkcji (Harman, 1971 za: Janasz, Koziół-Nadolna, 2011, s. 13). Podobnie E. Hagen uważał, że innowacja polega na organizowaniu produkcji na podstawie nowych pomysłów (odkryciu nowej wiedzy, która umożliwia wzrost podaży dóbr na jednostkę czynnika produkcji a następnie jej wdrożeniu) (Hagen, 1962 za: Janasz, Koziół-Nadolna, 2011, s. 13).

Z kolei J. Parker (1974, s. 13) skupiał się na praktycznym zastosowaniu innowacji. Podobnie w przedsiębiorstwie 3M definiuje się innowację jako praktyczne zastosowanie jakiejś twórczej idei, przekładane na zwiększenie sprzedaży lub zmniejszenie kosztów (Brilman, 2002, s. 168).

Istnieje wiele klasyfikacji innowacji (Pietroń-Pyszczyk, Piwowar-Sulej, 2013, s. 14–15). W kontekście celu artykułu warto przywołać podział przedstawiony w *Podręczniku Oslo* (OECD, 2006, s. 19). Wyróżnia się tutaj innowacje technologiczne i nietechnologiczne. Te pierwsze są związane z produktem i procesem, a drugie – z marketingiem i organizacją. Innowacje w obrębie produktów wiążą się ze znaczącymi zmianami w zakresie wyrobów lub usług. Do tego typu zalicza się zarówno całkowicie nowe wyroby i usługi, jak i znaczące udoskonalenia istniejących produktów. Natomiast innowacje w obrębie procesów są związane ze znaczącymi zmianami w metodach produkcji i dostarczania produktów.

P. Drucker (2007, s. 17) nazywa innowacje narzędziami przedsiębiorcy, dzięki którym wykorzystuje on zmiany. Przedsiębiorczość, zwłaszcza w kontekście funkcjonowania organizacji i zachowań ludzkich, rozumiana jest bowiem jako zdolność do wykorzystywania okazji rynkowych. Jednym z podstawowych sposobów reakcji na pojawiające się szanse jest natomiast innowacja, która stanowi swego rodzaju materializację nowatorskich pomysłów. Oczywiście oba zjawiska są złożone, a ich uzewnętrznienie się wymaga spełnienia określonych warunków zewnętrznych, zarówno w najbliższym otoczeniu (warunki organizacyjne, cechy grupy odniesienia), jak i w otoczeniu dalszym (warunki prawne, cechy rynku). Istotnym warunkiem zaistnienia omawianych zjawisk są także specyficzne cechy osobowe (osobowość, temperament) przedsiębiorcy (Strojny, Baran, 2014, s. 189).

Wreszcie z innowacją wiąże się pojęcie innowacyjności, odnoszone zarówno do jednostek ludzkich, jak i całych organizacji (Hult i in., 2004, s. 429–438). W pierwszym przypadku mówi się o podmiotowym modelu innowacyjności (Kuczmara-Ludwiczynska, 2012, s. 13–20) lub utożsamia się innowacyjność z kreatywnością (Osika, 2014, s. 155–164). E. Stawasz (2010, s. 123–136) konstatuje, że innowacyjność przedsiębiorstw można określić jako zdolność i motywację do poszukiwania i komercyjnego wykorzystania jakichkolwiek wyników badań naukowych, nowych koncepcji, pomysłów i wynalazków prowadzących do wzrostu poziomu nowoczesności i wzmocnienia pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw czy realizacji ambicji technicznych przedsiębiorcy. Autor tym samym nawiązuje do definicji przedsiębiorczości akademickiej (badania naukowe) i technologicznej.

Z powyższych rozważań wynikają następujące konkluzje:

- prezentowane w literaturze typologie przedsiębiorczości nie bazują na konkretnych kryteriach podziału tego zjawiska,
- wyróżnione w literaturze rodzaje przedsiębiorczości nie stanowią rozłącznych kategorii, czego przykładem jest pokrywanie się chociażby przedsiębiorczości intelektualnej i innowacyjnej,

- przedsiębiorczość technologiczna niekiedy utożsamiana jest z przedsiębiorczością akademicką, co stanowi pewne uproszczenie rzeczywistości,
- przedsiębiorczość i innowacyjność to pojęcia przenikające się znaczeniowo. Innowacyjność – a zatem i przedsiębiorczość – może mieć charakter naśladowczy.

W kolejnej części artykułu podjęto próbę uporządkowania analizowanych terminów i zobrazowania ich konkretnymi przykładami z praktyki.

Propozycja klasyfikacji uwzględniającej wzajemne powiązania między analizowanymi terminami

Mając na uwadze kryterium oryginalności implementowanych rozwiązań, przyjęto, że przedsiębiorczość – rozumiana jako wykorzystywanie szans z otoczenia – może mieć charakter innowacyjny (twórczy) lub odwrotny (naśladowczy). Słowo „innowacyjny” odniesiono zatem wyłącznie do rozwiązań o charakterze pionierskim.

Tabela 1. Propozycja klasyfikacji przedsiębiorczości

Akademicka				Biznesowa			
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ INNOWACYJNA							
Związana z zakładaniem organizacji		Związana z projektami rozwojowymi w istniejącej organizacji		Związana z zakładaniem organizacji		Związana z projektami rozwojowymi w istniejącej organizacji	
Technologiczna	Nietechnologiczna	Technologiczna	Nietechnologiczna	Technologiczna	Nietechnologiczna	Technologiczna	Nietechnologiczna
Otwarcie pierwszego inkubatora przedsiębiorczości przy uczelni, transfer innowacyjnej wiedzy dot. wytwarzania produktu do przedsiębiorstwa typu startup	Otwarcie startupu z zastosowaniem np. innowacyjnej wiedzy, opartej na badaniach naukowych, dot. np. marketingu	Wprowadzenie zmian w technologii wytwarzania produktu zainspirowanych pracami badawczymi prowadzonymi na uczelni	Na przykład uruchomienie działalności inwestycyjnej w wyniku transferu innowacyjnej wiedzy z uczelni do biznesu (opartej na badaniach dot. najnowszych instrumentów finansowych)	Na przykład otwarcie pierwszego escape-roomu, pierwszej całkowicie zrobotyzowanej fabryki, pubu z unikatowym piwem rzemieślniczym	Na przykład otwarcie pierwszego sklepu internetowego	Na przykład wprowadzenie na rynek produktów żywnościowych opartych na nowej technologii wytwarzania (zastąpienie cukru innym składnikiem)	Wprowadzenie autorskich działań edukacyjnych dla społeczności lokalnej
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ NAŚLADOWCZA							
Związana z zakładaniem organizacji		Związana z projektami rozwojowymi w istniejącej organizacji		Związana z zakładaniem organizacji		Związana z projektami rozwojowymi w istniejącej organizacji	
Technologiczna	Nietechnologiczna	Technologiczna	Nietechnologiczna	Technologiczna	Nietechnologiczna	Technologiczna	Nietechnologiczna
Otwarcie inkubatora przedsiębiorczości przy uczelni (wzorem innych uczelni), transfer „standardowej” wiedzy dot. wytwarzania produktów do nowo powstających organizacji	Pozyskanie finansowania działalności nowego inkubatora przedsiębiorczości przy wykorzystaniu programów UE, transfer „standardowej” wiedzy dot. marketingu do nowo powstających organizacji	Wprowadzenie zmian w technologii wytwarzania produktu w wyniku transferu wiedzy akademickiej do istniejących organizacji dot. praktykowanych od kilkunastu lat sposobów wytwarzania produktów	Transfer „standardowej” wiedzy dot. marketingu do istniejących już organizacji	Otwarcie biznesu (wytwarzanie produktów lub świadczenie usług opartych na technologii franczyzowej)	Założenie portalu aukcyjnego bazującego na zasadach funkcjonowania innych portali	Optymalizacja procesu wytwarzania przy wykorzystaniu założeń koncepcji Lean Management	Wprowadzenie programu lojalnościowego dla klientów wzorem innych organizacji

Źródło: opracowanie własne

Z kolei mając na uwadze kryterium podziału przedsiębiorczości według podmiotu inicjującego działania (źródła inicjatywy przedsiębiorczej, pomysłu), możemy podzielić przedsiębiorczość na akademicką i biznesową. Pierwszy typ jest związany z komercjalizacją rozwiązań pochodzących z badań naukowych. Drugi typ obejmuje nie tylko jednostki gospodarcze, ale też wszelkie organizacje non-profit, które mogą działać przedsiębiorczo w oparciu o własne pomysły.

Przejawem przedsiębiorczości jest zakładanie nowych organizacji oraz wprowadzanie zmian w już istniejących podmiotach. Tym samym możemy podzielić przedsiębiorczość według kryterium momentu podjęcia działań przedsiębiorczych w cyklu życia organizacji. Wszelkie inicjatywy przedsiębiorcze mogą wreszcie mieć wymiar technologiczny – związany z produktem i procesem jego wytwarzania – lub nietechnologiczny (obejmujący np. procesy komunikacji, finansowo-księgowe czy kadrowe).

Powyższe założenia stały się podstawą do opracowania klasyfikacji zaprezentowanej w tabeli 1. Ponieważ podstawą poprawnej klasyfikacji jest wprowadzenie jasnych i logicznych kryteriów podziału w oparciu o typowe cechy tego, co jest przedmiotem klasyfikacji, niniejsza klasyfikacja została oparta na takich kryteriach, jak: źródło inicjatyw przedsiębiorczych (uniwersytety, jednostki gospodarcze), ich charakter (innowacyjny lub naśladowczy, technologiczny lub nietechnologiczny) oraz moment implementacji (działania podejmowane na rzecz uruchomienia nowej organizacji lub w trakcie jej funkcjonowania). Dla przykładu, wprowadzenie zmian w technologii wytwarzania produktu zainspirowanych pracami badawczymi prowadzonymi na uczelni, zostało zaliczone do przedsiębiorczości akademickiej (źródłem pomysłów jest uczelnia), innowacyjnej (chodzi o pionierskie badania), technologicznej (zmiany obejmują technologie) i związanej z projektami rozwojowymi) w istniejącej organizacji (zmiany wprowadzane są w podmiocie, który funkcjonuje na rynku).

Podsumowanie

W niniejszym artykule przedstawiono przegląd różnych ujęć przedsiębiorczości, jej odmian (ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorczości akademickiej i technologicznej) oraz innowacyjności. Ujawnione braki w zakresie prezentowania różnych typów przedsiębiorczości przy braku stosowania wyraźnych kryteriów podziału oraz podobieństwa i różnice między wybranymi typami stały się podstawą do zbudowania klasyfikacji przedsiębiorczości. Klasyfikacja ta została oparta na takich kryteriach, jak: źródło inicjatyw przedsiębiorczych, ich charakter oraz moment implementacji.

Wyróżniono przedsiębiorczość akademicką i biznesową, innowacyjną i naśladowczą, technologiczną i nietechnologiczną oraz związaną z zakładaniem nowych organizacji lub wprowadzaniem zmian w istniejącym biznesie.

Przedstawiony podział przedsiębiorczości pozwala przewidywać właściwości obiektów na podstawie ich pozycji w systemie. Dzięki takiemu podejściu uzyskuje się wiedzę o tym, co jest przedmiotem identyfikacji. Tym

samym zaprezentowana w artykule klasyfikacja może być mapą, przewodnikiem w procesie wyboru obszaru badawczego na potrzeby dociekań naukowych. Interesującym zagadnieniem stałoby się także opracowanie – przy wykorzystaniu źródeł wtórnych – które typy przedsiębiorczości znajdują się w szczególnym polu zainteresowania badaczy.

dr hab. Katarzyna Piwowar-Sulej, prof. UE
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny
e-mail: katarzyna.piwowar-sulej@ue.wroc.pl

mgr inż. Izabela Kwil
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny
e-mail: izabela.kwil@ue.wroc.pl

Bibliografia

- [1] Betlej A. (2012), *Perspektywy rozwoju przedsiębiorczości akademickiej w województwie lubelskim*, Wydawnictwo Naukowe KUL, Lublin.
- [2] Brilman J. (2002), *Nowoczesne koncepcje i metody zarządzania*, PWE, Warszawa.
- [3] Carter C.F., Williams B.R. (1958), *Industry and Technological Process*, Oxford University Press, London.
- [4] Chrabąszcz K. (2011), *Przedsiębiorczość akademicka – droga do sukcesu absolwentów uczelni wyższych*, Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie, T. 18, Nr 1, s. 197–208.
- [5] Dorf R.C., Byers T.H. (2007), *Technology Ventures: From Idea to Enterprise*, 2nd Edition, McGraw-Hill, New York.
- [6] Drozdowski G. (2006), *Przedsiębiorczość w świetle współczesnych koncepcji zarządzania kapitałem ludzkim*, Prace Instytutu Prawa i Administracji PWSZ w Sulechowie, Nr 2, s. 223–229.
- [7] Drucker P. (2007), *Innovation and Entrepreneurship*, Revised Edition, Elsevier Ltd, New York.
- [8] Flaszewska S., Lachiewicz S., Nowicki M. (red.), (2013), *Společne i organizacyjne czynniki rozwoju przedsiębiorczości*, Wyd. Politechniki Łódzkiej, Łódź.
- [9] Gierańczyk W. (2010), *Badania i rozwój jako element przedsiębiorczości w krajach europejskich*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń.
- [10] Guliński J., Zasiadły K. (red.), (2005), *Innowacyjna przedsiębiorczość akademicka – światowe doświadczenia*, PARP, Warszawa.
- [11] Hagen E. (1962), *On the Theory of Social Change: How Economic Growth Begins*, Homewood, III, Dorsey Press, Chicago.
- [12] Harman A.J. (1971), *The International Computer Industry. Innovation and Comparative Advantage*, Harvard University Press, Cambridge.
- [13] Hult G.T.M., Hurley R.F., Knight G.A. (2004), *Innovativeness: It's Antecedents and Impact on Business Performance*, „Industrial Marketing Management”, Vol. 33, pp. 429–438.
- [14] Janasz W., Koziol-Nadolna K. (2011), *Innowacje w organizacji*, PWE, Warszawa.

- [15] Janczewski J. (2005), *Kryteria i miary przedsiębiorczości w małej firmie*, „Przedsiębiorczość – Edukacja”, Nr 1, s. 115–120.
- [16] Kemeny T. (2010), *Does Foreign Direct Investment Drive Technological Upgrading?* „World Development”, No. 38 (11), pp. 1543–1554.
- [17] Klonowska-Matynia M., Palinkiewicz J. (2013), *Przedsiębiorczość w teorii ekonomicznej*, Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych Politechniki Koszalińskiej, Nr 17, s. 29–40.
- [18] Knight F.H. (1964), *Risk, Uncertainty and Profit*, Reprints of Economic Classics, SENTRY Press, New York.
- [19] Kuczmera-Ludwicińska E. (red.), (2012), *Zarządzanie w regionie. Teoria i praktyka*, Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie, Warszawa.
- [20] Lachiewicz S., Matejun M., Walecka A. (red.), (2013), *Przedsiębiorczość technologiczna w małych i średnich firmach. Czynniki rozwoju*, WNT, Warszawa.
- [21] Lichtarski J. (red.), (2007), *Podstawy nauki o przedsiębiorstwie*, Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław.
- [22] Mowery D.C., Shane S. (2002), *Introduction to the Special Issue on University Entrepreneurship and Technology Transfer*, „Management Science”, Vol. 48, No. 1, pp. 5–9.
- [23] Naude W., Szirmai A. (2013), *Technological Innovation, Entrepreneurship, and Development*, „The European Business Review”, No. 17, pp. 1–13.
- [24] Nasierowski W. (1997), *Zarządzanie rozwojem techniki*, Poltext, Warszawa.
- [25] Nowacka U. (2011), *Kreowanie przedsiębiorczości intelektualnej*, Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Z. 5, s. 159–172.
- [26] OECD (2006), *Podręcznik Oslo. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji*, Wydanie trzecie, OECD, Paryż.
- [27] Osika G. (2014), *Podnoszenie kreatywności pracowników – konteksty społeczne*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Organizacja i Zarządzanie, Nr 72, s. 155–164.
- [28] Parker J. (1974), *The Economics of Innovation. The National and Multinational Enterprise in Technological Change*, Longman, London.
- [29] Piekut M. (2010), *Innowacyjna przedsiębiorczość szansą rozwoju sektora MSP*, Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, Nr 86, s. 41–54.
- [30] Pietroń-Pyszczyk A., Piwowar-Sulej K. (2013), *Stymulowanie innowacyjności pracowników. Problemy praktyczne*, Marina, Wrocław.
- [31] Poniatowska-Jaksch M. (2016), *Strategiczne pola konkurencji*, Oficyna Wydawnicza, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- [32] Potocki A. (2000), *Współczesne tendencje w zarządzaniu – teoria i praktyka*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Marketingu w Chrzanowie, Chrzanów.
- [33] Roja A., Nastase M. (2014), *Technology Entrepreneurship and Entrepreneurial Strategies*, Proceedings of the 8th International Management Conference „Management Challenges for Sustainable Development”, Bucharest, Romania, pp. 107–117.
- [34] Schumpeter J. (1960), *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa.
- [35] Sitko W., Mieszkajka E. (2016), *Przedsiębiorczość intelektualna w dobie globalizacji*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Nr 419, s. 178–188.
- [36] Stachowicz J. (2015), *Przedsiębiorczość technologiczna kluczową siłą rozwoju przedsiębiorstw wysokich technologii*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Organizacja i Zarządzanie, Z. 83, Nr 1941, s. 629–637.
- [37] Stawasz E. (1999), *Innowacje a mała firma*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- [38] Stawasz E. (2010), *Rozwój badań nad innowacyjnością małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica”, Nr 234, s. 123–136.
- [39] Strojny J., Baran M. (2014), *Przedsiębiorczość i innowacyjność w zarządzaniu rozwojem JST*, „Przedsiębiorczość – Edukacja”, Nr 10, s. 187–197.
- [40] Świeszczyk K. (2016), *Uwarunkowania skuteczności działania inkubatorów przedsiębiorczości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- [41] TIME IS (2012), *How to Set-Up an Enterprise*, <http://www.techno-preneur.net/howto/index-howto.html>, data dostępu: 29.11.2017 r.
- [42] Wiatrak A.P. (2003), *Pojęcie przedsiębiorczości, jej cele i rodzaje*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnobrzegu, Tarnobrzeg.
- [43] Wnorowski H., Letkiewicz A. (red.), (2001), *Pojęcie i istota przedsiębiorczości*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- [44] Young W., Tilley F. (2006), *Can Business Move Beyond Efficiency? The Shift Toward Effectiveness and Equity in the Corporate Sustainability Debate*, „Business Strategy and the Environment”, Vol. 15, No. 6, pp. 402–415.

Entrepreneurship, Academic Entrepreneurship and Technological Entrepreneurship, Innovativeness - An Attempt to Systematize

Summary

The study attempts to systematize such concepts as entrepreneurship, academic entrepreneurship, technological entrepreneurship and innovativeness. The multitude of views related to the analyzed terms and their overlapping (not only in publications written in different but also within one discipline of knowledge) has been indicated in it and the importance of introducing a distinction between individual concepts has been emphasized. The Authors make an attempt to define them unambiguously as well as define mutual relations between the analyzed phenomena. A classification of entrepreneurship has been proposed, which covers such criteria as source, nature and moment of implementing entrepreneurial initiatives. The Authors have distinguished such types of entrepreneurship as: academic vs business one, innovative vs imitative one, technological vs non-technological one and associated either with starting a new business or implementing changes to an already existing one.

Keywords

entrepreneurship, academic entrepreneurship, technological entrepreneurship, innovation